

УДК 37.018.46:37.011.3-051

Тетяна ЖАРОВЦЕВА

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету дошкільної педагогіки і психології Південноукраїнського
національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. м. Одеса, Україна
e-mail: tanya1209z@rambler.ru

Батзая ТЕРБИШ (Монголія)

аспірант кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського. м. Одеса, Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У МОНГОЛІЇ

У статті розглядаються протиріччя у підвищенні кваліфікації, і також недоліки і проблеми у підготовці і підвищенні кваліфікації викладачів та їх вирішення. Метою даної статті є визначення сучасних тенденцій та обґрунтування необхідності підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у Монголії, розкрито протиріччя у підвищенні кваліфікації та шляхи удосконалення процесу підготовки викладачів.

Ключові слова: Монголія, педагогічні кадри, підвищення кваліфікації, учитель, освітні програми.

Розвиток кадрового потенціалу освіти, як підкреслюють монгольські вчені, це основа модернізації та розвитку освіти. При цьому виділяються дві основні стадії: по-перше, підготовка педагогічних кадрів і, по-друге, підвищення їх кваліфікації. Значущість кожної з цих рівноцінна. Концепція «безперервної освіти» стає актуальною і для країн, що розвиваються, в тому числі країн колишнього соціалістичного табору, що встали на шлях модернізації системи освіти.

В останні кілька десятиліть в галузі освіти в Монголії ведуться різноспрямовані дослідження: Н. Бегз, Б. Даваасурен, Ч. Дашдаваа, Ч. Дондог, Т. Жам'янжав, Т. Машлай, Г. Навааннамжил, Ш. Нацагдоржа, О. Пурев, Б. Самбуу, Д. Сероджа, Ш. Шагдар, Л. Шагдарсурен, Б. Шірендев і ін. (з історії освіти), Ц. Бужідмаа, Н. Хавх, Б. Чулуундорж і ін. (з філософії освіти), Т. Арслан, С. Батхуяг, Д. Ванчігсурен, Ж. Даваа, Д. Дашхуу, Ц. Дорж, Б. Жадамбаа і Н. Жадамбаа, Н. Нергуй, Я. Хшпігт і ін. (з теорії навчання), Ц. Гелегжамц і ін. (правові проблеми освіти), Д. Бадарч, Г. Батхурел, Ц. Ганбат, Б. Туяа, О. Мягмар і ін. (проблеми вищої освіти), Б. Бехтур, Р. Банда, Х. Генденжамц, Л. Жамц, С. Ламбаа, Г. Лхагвасурен, Ж. Нарантуяа, Ц. Няндаг, Ц. Цевеен, Г. Церендорж, Л. Чойбалсан, Д. Ерденечулуун (професійна освіта).

Труднощі і проблеми сучасної системи підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів Монголії успадковані з недавнього історичного минулого. Сьогодні у справі підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів як і раніше існують проблеми, пов'язані з різними причинами. В умовах модернізації освіти в Монголії ще гостріше позначаються такі протиріччя у підвищенні кваліфікації:

- між зростаючими вимогами навчальних закладах до діяльності педагога і відставанням у професіоналізмі в контексті підвищення кваліфікації;
- між традиційними формами та необхідністю створення нових форм, структур підвищення кваліфікації з урахуванням умов субрегіону, муніципалітетів, навчальних закладів та потреб слухачів;
- між необхідністю виконання нормативних вимог підвищення кваліфікації педагогів і відсутністю сучасних науково обґрунтованих моделей, технологій безперервного підвищення кваліфікації. Питання з проблеми підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Монголії найшли відображення в роботах А. Цанжіда, Ч. Лхагважава, Б. Дамдінсуре-на, Б. Жадамба, Ц. Батсуурь, С. Тогміда, Б. Бадамжава та інших.

Так А. Цанжід, Ч. Лхагважав, Б. Дамдінсурен відзначають, що в освіті Монголії спосте-

рігаються такі недоліки у підготовці і підвищенні кваліфікації викладачів, як:

- Система підготовки викладача, зміст і методика навчання в системі підвищення кваліфікації в цілому поки що не зазнали необхідних модернізаційних змін.
- Праця викладачів та педагогічних працівників залишається низькооплачуваними і тому не має належного соціального статусу; крім того, педагогічні працівники мають слабку соціальну захищеність.
- Недостатньо фінансових ресурсів, необхідних для повноцінної реалізації освітніх програм і для забезпечення повноцінної і незалежної професійної діяльності вузівських викладачів та шкільних вчителів.
- Викладачі недостатньо володіють іноземними мовами, особливо англійською, при цьому не видно прогресу і в якості навчання інших мов.

Деякий інший перелік проблем підготовки та підвищення кваліфікації вчителів початкової та середньої освіти в Монголії призводить сучасна монгольська дослідниця Б. Бадамжав:

- Незважаючи на реальний стан суспільства почалися процеси модернізації в освіті, поки ще не створено програмно-методичне забезпечення для підготовки та підвищення кваліфікації вчителів, що враховує зазначені процеси і забезпечують підготовку вчителя до роботи в умовах модернізації освіти.
- Відсутня система підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу педагогічних вузів.
- Об'єднання спеціальностей підготовки (при навчанні за кількома спеціальностями) не завжди є раціональними; відсутні стандарти підготовки вчителя за подвійними спеціальностями.
- Не сформовано механізм перепідготовки вчителів, що дозволяє змінити спеціальність.
- Недостатня якість вступників до педагогічних вузів.
- Не еквівалентне гендерне співвідношення студентів педвузів майбутніх вчителів.

Не створені адекватні механізми стимулювання педагогічної праці.

Як показав проведений нами аналіз, на сьогодні в освіті Монголії існують такі проблеми в галузі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів:

Недостатнє державне фінансування.

Відсутність сучасного підходу в управлінні системою і окремими установами підви-

щення кваліфікації педагогів. Нова освітня політика, заснована на принципах децентралізації управління, гуманізації і демократизації навчання, позбавила систему звичних механізмів управління і вперше поставила завдання переходу від інструктивно-інформаційного навчання до задоволення освітніх запитів слухачів. Проте, до тепер не визначалися стратегічні цілі і завдання діяльності системи підвищення кваліфікації; немає концептуальної та організаційно-діяльничої межі – комплексної програми, яка визначає загальну політику в системі підвищення кваліфікації. Діяльність установ формально входять в систему, за своїми цінностями, цілями, змістом і формами освіти, по суті, неузгоджені. Недостатня розробленість цільового компонента підвищення кваліфікації вчителя, критеріїв оцінки ефективності підвищення кваліфікації.

Відсутність логічного безперервного зв'язку між підготовкою педагогічних кадрів у вишах і підвищенням їхньої кваліфікації, що суперечить ідеї безперервної освіти. Зміст програм підготовки та програм підвищення кваліфікації часом неможливо відрізнити. Спостерігається і внутрішня невідповідність теоретичної та практичної підготовки педагогів стратегії безперервної освіти.

Недостатнє кількісне охоплення педагогічних кадрів системою підвищення кваліфікації. У результаті дослідження педагогічних працівників, проведеного в 1999 р., виявлено, що кількість педагогів, реально підвищують свою кваліфікацію, явно недостатньо, а робота навчально-методичних секцій (об'єднань) ведеться недостатньо суттєво. Виявлено також, що більшість вчителів, які брали участь у дослідженні, не бачать для себе реальних можливостей підвищення кваліфікації.

У змісті програм підвищення кваліфікації не відображаються реальні потреби шкіл і дошкільних закладів, а також самих педагогів за відсутністю зв'язку між педагогічними університетами та інститутами, з одного боку, і школами і дитячими садами, з іншого. У наявності уніфікація змісту і форм підвищення кваліфікації вчителів різних спеціальностей, кваліфікації, досвіду роботи. Відсутня гнучкість в організації, у педагога немає можливості самостійно формувати індивідуальну освітню програму. У ряді випадків ігноруються сучасні комунікативні, інформаційні технології.

Організація та проходження кваліфікації мають інколи формальний характер.

Вплив традиційних форм підвищення кваліфікації на подальший професійний розвиток і самоосвіта вчителів виявляється недостатніми. Це відбувається внаслідок того, що навчання здійснюється в ході підвищення кваліфікації: одноразове (подальше його продовження відсутнє); має компенсаційний характер; має репродуктивний і не-проектний характер; не містить практичних елементів, пов'язаних з реальною педагогічною діяльністю вчителя в школі; пов'язано з потребами самого організатора та індивідуальної професійної діяльності вчителя і не пов'язано з більш широкими потребами модернізації середньої школи і освіти в цілому і, більш того, не відповідає сучасній соціокультурній ситуації; не враховує особливості окремих шкіл, в яких працюють педагоги; не завершується оцінюванням результатів, досягнутих у процесі підвищення кваліфікації.

Незважаючи на достатність нормативно-правового забезпечення безперервного професійного розвитку педагогічних кадрів, поки ще **не створені оптимальні механізми стимулювання професійного розвитку педагогів** (включаючи механізми забезпечення навчально-методичними, інформаційними, тимчасовими ресурсами) та підтримки їх творчої ініціативи. Повністю відсутній зв'язок і взаємозалежність між підвищенням кваліфікації та рівнем оплати праці викладацького, можливостям кар'єрного зростання.

Слабке кадрове забезпечення системи підвищення кваліфікації щодо підбору кадрів, їх підготовки, розстановки, професійного вдосконалення. Епізодичність і безсистемність у залученні вчителів – новаторів до роботи з підвищенням кваліфікації вчителя.

Одним з наочних результатів недостатньої якості діяльності системи підвищення кваліфікації вчителів виступає незатребуваність монгольськими вчителями освітніх послуг, пропонованих сьогодні закладами підвищення кваліфікації.

Ці проблеми несприятливо впливають на систему підвищення кваліфікації в цілому, на діяльність конкретних установ та структурних підрозділів цих установ зокрема. Разом з тим продовжуються процеси реформування освіти, розробки та апробації нових освітніх

моделей, пошуку нових концептуальних підходів до побудови системи підвищення кваліфікації педагогів (додаткового педагогічної освіти), які повинні забезпечити системі освіти цілісність, системність та ефективність.

Для вирішення цих проблем, на наш погляд, потрібні рішення наступних першочергових завдань. А саме: підвищення результативності курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, проявом чого повинні стати стабільні, високі результати роботи освітніх установ, їх зростаючий авторитет у населення міста, села. Активна участь інститутів підвищення кваліфікації у підготовці вчителів до участі у проведенні дослідження щодо оновлення структури і змісту освіти. Оволодіння кожним учителем, керівником основами теорії особистісно-орієнтованого навчання і виховання, методикою її застосування у практичній діяльності; систематичне ознайомлення вчителів, керівників з сучасними здоров'язберігаючими педагогічними, інформаційними технологіями, оволодіння практичними навичками щодо їх використання, стимулювання самоосвіти.

Ведучими змістовними напрямками (модулями) підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, як показує аналіз запитів практики, повинні стати наступні: розробка та впровадження нових методів, педагогічних технологій навчання і виховання; соціалізація особистості студента та його професійне самовизначення; духовно-моральне виховання і саморозвиток особистості студента; психолого-педагогічна діагностика та управління якістю навчання і виховання.

Основні труднощі і проблеми сучасного стану системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Монголії такі: недостатність фінансових ресурсів, необхідних для повноцінного функціонування системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в нових умовах; відсутність сучасного підходу в управлінні системою підвищення кваліфікації педагогів; відсутність безперервності і наступності між підготовкою педагогічних кадрів у вишах і підвищенням їх кваліфікації; недостатній кількісний охоплення педагогічних кадрів системою підвищення кваліфікації; уніфікація змісту і форм підвищення кваліфікації вчителів різних спеціальностей, кваліфікації, досвіду роботи; слабе кадрове

забезпечення системи підвищення кваліфікації; недостатній вплив традиційних форм підвищення кваліфікації на подальший професійний розвиток і самоосвіта вчителів; відсутність механізмів стимулювання профе-

сійного розвитку педагогів, пов'язаних з підвищенням їх кваліфікації; відсутність орієнтації на сучасні освітні технології в системі підвищення кваліфікації (як у змісті, так і в організації навчання педагогічних кадрів).

Список використаних джерел

1. Ичинхорлоо Ш. Философия образования: древнее время и современность / Шагдар Ичинхорлоо. — Уланбатор, 2007. — 70 с.
2. Бэгз Н. Реформа организации и управления высшего образования: Национальный семинар / Надмид Бэгз.- Уланбатор, 1997. — 74 с.
3. Бэхбаатар Батсайхан. Теория и практика становления и развития педагогического образования в Монголии в XX веке: Дис. ... канд. пед. наук. 13.00.01 / Бэхбаатар Батсайхан. — М., 2004, 155 с.
4. Суртаева Н. Н. Проектирование педагогических технологий в профессиональной подготовке учителя: Автореф. дис. ...доктора пед. наук. спец. 13.00.01. / Н. Н. Суртаева. — М., 1995. — 40 с.
5. Сухбаатар Соелжин. Организационно-педагогические условия реализации личностно-ориентированных технологий в обучении студентов Монголии: дис. ... канд.пед.наук: спец. 13.00.01/ Сухбаатар Соельжин. — М., 2006. — 174 с.

References

1. Ichinhoroo SH. (2007) Filosoriya obrazovaniya: drevnee vremya I sovremennost / Шагдар Ичинхорлоо. — Ulanbator — 70 p.
2. Begz N. (1997) Reforma organizahii i upravleniya vusshego obrazovaniya: nacionalnui seminar/ Nadmid Begz — Ulanbator — 74 p.
3. Bexbaatar Batsaixan Teoriya i praktuka stanovleniya i razvitiya pedagogicheskogo obrazovaniya v Mongolii v XX veke (2004) : Dis. ... kand.ped.nayk 13.00.01 / Bexbaatar Batsaixan. — M., 155 p.
4. Syrtaeva N. N. (1995) Proektirovanie pedagogicheskikh tehnologii v professionalnoi podgotovke uchitelya : Avtoreferat dus. ...doktora ped. nayk spec. 13.00.01. / N. N. Syrtaeva. — M. — 40 p.
5. Syxbaatar Soelgin (2006) Organizacionno-pedagogicheskie ysloviya realizacii lichnostno-orientirovannux tehnologii v obychnii stydentov Mongolii: Dis. ... kand.ped.nayk 13.00.01 / Syxbaatar Soelgin. — M., 174 p.

Жаровцева Т., Тербиш Б. Современные проблемы повышения квалификации педагогических кадров в Монголии

В статье рассматриваются противоречия в повышении квалификации и также недостатки и проблемы в подготовке и повышении квалификации преподавателей и их решения. Целью данной статьи является определение современных тенденций и обоснование необходимости повышения квалификации педагогических кадров в Монголии, раскрыто противоречие в повышении квалификации и пути совершенствования процесса подготовки педагогов.

Ключевые слова: Монголия, педагогические кадры, повышение квалификации, учитель, образовательные программы.

Zharovtseva T., Terbish B. Modern problems of improving qualification of pedagogical staff in Mongolia

The article deals with contradictions in the development of qualifications, as well as shortcomings and problems in the preparation and improvement of teachers' qualifications and their solution. The purpose of this article is to identify current trends and justify the need to improve the skills of teaching staff in Mongolia, reveals contradictions in the improvement of qualifications and ways to improve the training of teachers. In the context of the modernization of education in Mongolia, the following contradictions in the development of qualifications are even more pronounced: between the increasing requirements of educational institutions to the activities of the teacher and the lack of professionalism in the context of training; between traditional forms and the need to create new forms and structures of qualification development taking into account the conditions of the sub-region, municipalities, educational institutions and the needs of students; between the need to implement the regulatory requirements for the improvement of teachers' qualifications and the lack of modern science-based models, technologies for continuous improvement of professional skills. The main difficulties and problems of the current state of the system of professional development of teaching staff in Mongolia are as follows: insufficiency of financial resources necessary for the proper functioning of the system of professional development of pedagogical staff in the new conditions; lack of a modern approach in the management of teacher training system; the lack of continuity and continuity between the training of pedagogical staff in higher education and the improvement of their qualifications; insufficient quantitative coverage of pedagogical staff by the advanced training system; unification of content and forms of advanced training of teachers of different specialties, qualifications, work experience; weak staffing training system; insufficient influence of traditional forms of advanced training on the further professional development and self-education of teachers; lack of mechanisms for stimulating the professional development of teachers associated with the improvement of their qualifications; lack of orientation to modern educational technologies in the system of advanced training.

Key words: Mongolia, pedagogical staff, advanced training, teacher, educational programs.

Стаття надійшла до редколегії 04.09.2017